

Варта звярнуць увагу на вобраз Гервасія і напрыканцы аповесці. Галоўны герой на працягу твора перажывае сутнасную дынаміку, каштоўнасна ўзрастае ад несумленнага чалавека да высокамаральнага. Напрыклад, у пачатку аповесці Гервасій ігуменю Азяранскага манастыра звёў, а пасля нават лаяцца пры дзяўчыне не дазваляе сабе. Нельга не звярнуць увагу і на патрыятызм пратаганіста. У сутыкненні са Смерцю гэта найбольш праяўляецца ў яго ўчынках і словах: “*Я магу гуляць сабою. Але я не гуляю роднай зямлэй*” [1, 150]. Герой трымаецца годна і не становіцца здраднікам сваёй зямлі. Яго патрыятычнасць умацоўвае чытацкую станоўчую рэцэпцыю дадзенага персанажа. Перад тварам уласнай смерці з Гервасіем адбываюцца змены, якіх магло не быць, каб ён не патрапіў у цяжкае становішча. Персанаж адчуў сапраўднае каханне, зразумеў сэнс свайго жыцця, заступіўся за сваіх землякоў і выратаваў іх жыццё, нягледзячы на тое, што з самага пачатку меў выключна адмоўную характарыстыку: “*Хобаль, залётнік, піяка, бабздыр несамавіты*” [1, 107]. Такім чынам, у вобразе Гервасія пісьменнік сінтэзаваў палярныя маральныя характарыстыкі: патрыятызм, нязломнасць, шчырасць, уменне кахаць, смеласць, адначасова сумленнасць і несумленнасць, разбэшчанасць і інш.

Заклучэнне. Уладзімір Караткевіч слухна лічыў, што беларусы (з пазіцыяй існых маральна-этычных каштоўнасцей і ў залежнасці ад жыццёвых устаноў) могуць набліжацца да амбівалентных аксіялагічных праяў, часам нават з рухомай шкалай узаемапераходаў. Аднак у выніку, паводле аўтарскай нацыятворнай канцэпцыі, дабро абавязкова дамінуе і ў душах суайчыннікаў.

1. Караткевіч, У. Сівая легенда. Ладзя Роспачы. Цыганскі кароль / У. Караткевіч. – Мінск : Папуры, 2018. – 240 с.
2. Фрейд, З. Толкование сновидений / З. Фрейд. – Санкт-Петербург: Азбука-классика. Non-Fiction, 2023. – 512 с.

РОЛЯ ФРАЗЕАЛАГІЗМАЎ У П’ЕСЕ АНДРЭЯ МАКАЁНКА “ЗАЦЮКАНЫ АПОСТАЛ”

Собаль А.С.,

студэнтка 2 курса ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Семянькова Г.К., канд. філал. навук, дацэнт

Кожны мастацкі твор утрымлівае ў сабе, як правіла, пэўную колькасць фразеалагічных адзінак – устойлівых выразаў, што маюць фіксаванае значэнне, якое не можа быць выведзена са значэння кампанентаў. У літаратуры і драматургіі фразеалагізмы адыгрываюць важную ролю ў стварэнні атмасферы, перадачы характараў персанажаў, узбагачэнні дыялогаў і наданні твору выразнасці.

П’еса Андрэя Макаёнка “Зацюканы апостал”, у цэнтры якой знаходзіцца персанаж, што сутыкнуўся з неразуменнем і агрэсіяй з боку грамадства, якая закранае тэму веры, ідэалаў, каштоўнасцей і адносін паміж людзьмі, таксама багатая на ўстойлівыя выразы. *Актуальнасць* нашага даследавання звязана з магчымасцю выявіць, як пры дапамозе фразеалагізмаў майстры слова ствараюць запамінальныя для чытача характары, перадаюць светаўспрыманне персанажаў, апісваюць час і месца дзеяння.

Мэта артыкула – вызначэнне стылістычнай ролі фразеалагічных адзінак у трагікамедыі Андрэя Макаёнка “Зацюканы апостал”.

Матэрыял і метады. Матэрыялам для даследавання паслужылі фразеалагізмы, ужытыя ў п’есе “Зацюканы апостал”. Асноўныя метады даследавання – параўнальна-супастаўляльны, апісальна-аналітычны, метады кантэкстнага аналізу.

Вынікі і іх абмеркаванне. Падчас працы над тэкстам п’есы намі была сабрана картатэка ўстойлівых фразеалагічных адзінак, якія ўжыты аўтарам, Андрэем Макаёнкам, у трагікамедыі “Зацюканы апостал”. Кожны прыклад быў правераны

па “Фразеалагічным слоўніку беларускай мовы” І.Я. Лепешава [2]: выпісана значэнне ўстойлівага выразу, выяўлена адпаведнасць семантыкі фразеалагізма ў слоўніку і ў аналізуемай п’есе. Заўважана, што аўтар дастаткова часта выкарыстоўвае ўстойлівыя выразы, большасць з якіх мае зніжанае адценне і служыць для выражэння эмацыйнага стану. Ніжэй разгледзім асобныя прыклады.

У сказе “*Разуй вочы! Гэта – дзяўчына, маладосць!*” [1, с. 72] выкарыстаны фразеалагізм *разуй вочы*, які мае значэнне ‘паглядзі ўважліва, як трэба’ [2, с. 305].

У трагікамедыі ўжыты дзве фразеалагічныя адзінкі з кампанентам *чорт*. Фразеалагізм *чорт ведае* ў сказе “*Гэта чорт ведае што творыцца*” [1, с. 77] мае значэнне ‘невядома (што, хто, куды, які, як, колькі)’ [2, с. 646]. Устойлівы выраз *чорт вазьмі* абазначае вокліч прыкрасці, абурэння ці захаплення, здзіўлення [2, с. 646] і выкарыстаны ў сказе “*Я толькі падумаў: ну, чорт вазьмі, чаго б ні каштавала, а я даб’юся таго, каб раздаваць партфелі...*” [1, с. 85].

У сказе “*А Полі раве як недарэзаная*” [1, с. 76] фразеалагічны зварот *як недарэзаная* мае значэнне ‘вельмі моцна, гучна, нястрымана’ [2, с. 96].

У п’есе выкарыстана фразеалагічная адзінка *скруціць шыю* ў сказе “*Ох, скруціш ты сабе шыю*” [1, с. 85], выраз абазначае ‘скалечыцца, загінуць’ [2, с. 558].

Устойлівы выраз *танцаваць пад дудку* зафіксаваны намі ў сказе “*Ты і танцуеш пад яго дудку...*” [1, с. 105], фразеалагізм мае значэнне ‘ва ўсім падпарадкоўвацца каму-небудзь, выконваць чыю-небудзь волю’ [2, с. 397].

У сказе “*І не шуры-муры, а... распуснічаеш*” [1, с. 74] аўтарам ўжыты фразеалагізм *шуры-муры* ў значэнні ‘любоўныя справы’ [2, с. 675].

Заклучэнне. Такім чынам, прааналізаваўшы ўстойлівыя выразы ў п’есе “Зацюканы апостал”, мы прыйшлі да высновы, што фразеалагізмы выконваюць важную ролю ў стварэнні атмасферы твора, паглыбленні характараў і перадачы асаблівасцяў свету, у якім разгортваецца сюжэт. Фразеалагізмы служаць для стварэння карціны часу, месца дзеяння, для перадачы эмоцый, яны надаюць глыбіню і шматслойнасць тэксту п’есы, узбагачаюць яго моўную структуру, робяць дыялогі персанажаў больш жывымі і рознымі. Фразеалагічныя адзінкі з’яўляюцца яркім сродкам абмалёўкі характару персанажаў, іх сацыяльнага статусу, душэўнага стану і адносін да навакольнага свету. Некаторыя фразеалагізмы могуць быць выкарыстаны для перадачы сарказму, іроніі ці падкрэслівання настрою ў сцэнах. У цэлым жа ўстойлівыя выразы дапамагаюць чытачу лепш зразумець кантэкст і атмасферу твора.

1. Макаёнак, А. Выбачайце, калі ласка: П’есы: Для сярэд. і ст. узросту / Маст. А. Васільеў. – Мн.: Юнацтва, 1991. – 221 с.
2. Лепешаў, І.Я. Слоўнік фразеалагізмаў. У 2 т. Т. 2. М–Я / І.Я.Лепешаў. – Мінск : Беларус. Энцыклапедыя імя П.Броўкі, 2008. – 704.
3. Стылістыка мастацкага тэксту: метадычныя рэкамендацыі / склад. Г.К. Семянькова. – Віцебск: ВДУ імя П.М. Машэрава, 2021. – 47 с. – Рэжым доступу: <https://rep.vsu.by/handle/123456789/28226>. – Дата звароту: 13.03.2024.

ЛИНГВОСТИЛИСТИЧЕСКОЕ ОФОРМЛЕНИЕ СУБЪЕКТИВАЦИИ АВТОРСКОГО ПОВЕСТВОВАНИЯ В РОМАНЕ «ПОД СЕТЬЮ» А. МЕРДОК

Соловьева И.А.,

магістрант ВГУ имени П.М. Машэрава, г. Витебск, Республика Беларусь

Научный руководитель – Зайцева И.П., докт. филол. наук, профессор

Роман «Под сетью» (‘Under the Net’, 1954), дебютное произведение английской писательницы Айрис Мердок. Для раннего периода творчества писательницы характерной является экзистенциальная философия [1, с. 227]. Одним из способов реализации этих идей является лингвостилистическое оформление авторского повествования.